

Лілія Безугла

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7102-7337>

DOI 10.31558/1815-3070.2020.40.2.2

УДК 81'371-1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТИПИ ІКОНІЧНОСТІ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Проаналізовано англійсько-, українсько- і російськомовні поетичні тексти, які мають властивості образної та схемної іконічності на всіх рівнях мовної системи як у глобальному, так і в локальному і локалізованому вияві, на предмет когнітивних характеристик. Розглянуто символно-іконічний семіозис – процес взаємодії символного й іконічного смислотворення мовними знаками, які в такому разі становлять симбіоз символів та ікон. За критерієм означуваного смислу, який підлягає уподібненню, виокремлено чотири концептуальні типи іконічності поетичного тексту – номінальну, ознакову, подієву і геіштальтну іконічність.

Ключові слова: іконічність, концепт, поетичний текст, семіозис, типологія, уподібнення.

Поезія завжди приваблювала лінгвістів. У сучасній мовознавчій парадигмі вона надає нові виклики й можливості щодо виявлення закономірностей взаємодії когнітивної, комунікативної і поетичної функцій мови. Дослідження по езії відбувається із застосуванням когнітивної методології у царині когнітивної лінгвопоетики, завданням якої є встановлення чинників, способів і засобів емоційно-естетичного впливу поетичного тексту на реципієнта. Характерні ознаки поетичного тексту – естетичність, емотивність, фікціональність, автореферентивність, іконічність, музичність, змістова ємність, нелінійність і множинна інтерпретація – розглядаються у когнітивному ключі, з акцентуванням мисленнєвих засад і механізмів творення тексту автором і його сприйняття читачем / інтерпретатором.

Серед основних ознак поетичного тексту чи не найскладнішою для аналізу є іконічність, що зумовлено залученням теоретичного інструментарію лінгво-семіотики. Одним із основних структурних протиріч поетичного тексту визнається «напруга між умовною природою знаків у мові та іконічною в поезії» (Лотман 117). Мовні знаки, які за природою є символами, мають, за Ч. С. Пірсом, найбільший ступінь конвенційності, оскільки ґрунтуються на умовному, немотивованому зв'язку з позначуванним об'єктом (Пірс 91–92). Найменший ступінь конвенційності демонструють індекси, які ґрунтуються на каузальному зв'язку. Ікони ж, займаючи проміжну позицію у цій класифікації, з одного боку, протистоять символам, а з іншого, можуть взаємодіяти з ними, що має місце насамперед у поетичному тексті.

Сучасна когнітивна лінгвопоетика зміщує аналіз іконічності в когнітивну площину, розглядаючи її як аналогію між знаком і втіленням об'єкта в свідомості людини. За такого підходу іконічність постає як така, що створюється специфікою сприйняття та мисленнєвою репрезентацією об'єкта людиною, а іконічний знак або ікона (від гр. *eikon* 'зображення, образ, подібність') – як знак, що має ізоморфічну схожість певного ступеня з ментальним утіленням об'єкта, репрезентованого ним у свідомості людини (Белехова; Белицкая; Воробйова «Ідея РЕЗОНАНСУ»; Hiraga).

Отже, виявлення специфіки іконічності поетичного тексту з позицій когнітивної лінгвопоетики є наразі актуальним завданням сучасного мовознавства. Необхідність звернення до іконічності підсилюється загальною тенденцією сучасної поезії до семіотизації, що зумовлює посилення іконічної функції різнорівневих елементів системи віршування.

Найважливішим питанням, яке постає перед дослідником іконічності, є питання її типології. Найчастіше застосовується критерій рівневої диференціації мовних засобів, що здатні породжувати іконічність, за яким виокремлюють фонологічну (фоносемантичну і фонографемну), синтаксичну, лексичну, лексико-граматичну та композиційну іконічність. Відповідно, вивчається іконічний потенціал та іконічна функція різноманітних мовних засобів: звукового повтору та онома-топеї (Fischer), графіки (Elleström), лексики (Белицкая), синтаксичних фігур (Просянікова), граматичних категорій (Haiman), техніки монтажу (Burger, Grimm) тощо.

Іконічність розглядають і з огляду на обсяг тексту, в якому вона створюється, розрізняючи три її типи: глобальну (породжувану текстом як макрознаком), локальну (сформовану значущими конфігураціями текстових елементів одного чи різних рівнів) і локалізовану (створену окремими іконічними виявами мовних засобів) (Воробйова, «Ідея РЕЗОНАНСУ» 74). На ґрунті емотивно-іконічної концепції Майкла Берка (Burke 34) за критерієм проміжного способу, в який досягається імітація значення семіотичною формою, говорять про «зорієнтованість на форму (форма імітує форму), на концепт (форма імітує структуру думки) або на сенсоріку (форма імітує вияви емоції й емотивних станів)» (Воробйова, «Когнітивна поетика» 21).

Окрім того, сучасні дослідження іконічності поетичного тексту послуговуються типологією Ч. С. Пірса, яка передбачає виокремлення трьох її типів за критерієм уподібнення: образної (імітація знаком спостережуваних фізичних властивостей об'єкта), схемну / діаграмну (уподібнення знака й об'єкта за структурою) та метафоричну (репрезентація іншого, паралельного уподібнення) (Пирс 77).

Однак часто дослідники обмежуються першими двома типами, виокремлюючи їхні підтипи (Freeman 171), оскільки саме вони безпосередньо стосуються іконічного відношення між знаком і об'єктом. Засобами образної іконічності є онома-топейя, звуко-символізм, графіка тощо, схемної – порядок слів як відбиток послідовності подій, синтаксичні фігури, апокопа тощо. Метафорична іконічність залучається до виявлення засобів створення словесного поетичного образу (Белєхова; Просянікова; Hiraga).

Вочевидь, критерії існуючих класифікацій корелюють із визначенням іконічності як властивості мовного знака, яка полягає в наявності відношення уподібнення «між знаком і об'єктом, який він денотує» (Пирс 58). Критерії проміжного способу імітації та відношення подібності між сторонами знака відбивають власне уподібнення. Критерії рівневої диференціації і обсягу тексту відповідають власне знаку; в термінах семіології – це означаюче (план вираження, форма, репрезентамен, *Signans, Signifiant, Significant*).

Хоча іконічний знак репрезентує через уподібнення свій об'єкт (Пирс 77), «знак є Репрезентамен з Інтерпретантом, який виробляється у свідомості» (Пирс 76). Тобто з когнітивного погляду маємо визначати ікону як уподібнення не між знаком і об'єктом (денотатом, десигнатом, референтом, екстенсіоналом, значенням, *Denotatum*), а між означаючим і означуваним (планом змісту, змістом, інтерпретантом, інтенсіоналом, смислом, *Signatum, Signifié, Significatum*).

Інтерпретант (означуване) активується у свідомості реципієнта поетичного тексту у вигляді ментальних репрезентацій (концептів, пропозицій, асоціацій тощо). Отож, вочевидь, означуване теж може виступати критерієм класифікації іконічності у поетичному тексті.

Метою цієї статті є встановлення типів іконічності поетичного тексту за критерієм означуваного смислу, котрому уподібнюється мовний знак, який у такому разі є симбіозом символу та ікони.

Об'єктом дослідження є англійсько-, українсько- і російськомовні поетичні тексти, які мають властивості образної та схемної іконічності на всіх рівнях мовної системи як у глобальному, так і в локальному й локалізованому вимірі. Вони досліджуються на предмет когнітивних характеристик, які зумовлюють виокремлення концептуальних типів іконічності за критерієм означуваного смислу, що підлягає уподібненню.

Наукова новизна дослідження полягає у застосуванні нового критерію до класифікації іконічності поетичного тексту, його **теоретична значущість** – у внеску, який воно робить у розвиток когнітивної лінгвопоетики, дискурсології та лінгвосеміотики. Результати дослідження можуть бути застосовані у викладанні відповідних спецкурсів, а також у науковій роботі студентів і аспірантів, що визначає його **практичну цінність**.

Когнітивний погляд на означуваний знаком смисл передбачає розгляд його як певної ментальної репрезентації. У разі іконічного знака такою ментальною репрезентацією постає концепт, адже саме певний концепт активується у свідомості реципієнта поетичного тексту в процесі іконічного смислотворення. Тож якщо ми намагаємося класифікувати іконічність за типом означуваного, маємо звернутися до типології концептів.

Зазвичай виокремлюють різноманітні типи концептів безвідносно до загальної типології, говорять про такі типи, як образ, уявлення, поняття, схема, схема дій, фрейм, сценарій, картина, гештальт, інсайт, прототип, пропозиція (Болдырев 36–38). Спроба систематизувати ці різновиди результується у розмежуванні двох великих типів концептів – номінальних і остенсивних. Концепти номінального типу – це сутності, пояснення яких надається через номінальне визначення (ХОЛОСТЯК, БУР'ЯН). До остенсивних концептів належать сутності, пояснення яких може бути надано лише через вказівки на відповідний референт. Остенсивні концепти поділяються на образи (СИНІЙ КОЛІР, ЗАПАХ БУЗКУ), гештальти (ОБЛИЧЧЯ, БУДІВЛЯ) і схеми дій (ПОКУПКА СУКНІ, ЗМАГАННЯ) (Жаботинская 256).

Схожий підхід спостерігаємо в іншій класифікації: предметні концепти протиставляються концептам комунікативної поведінки. Останні поділяються

на подієві та ознакові концепти. Предметні концепти є ментальними уявленнями про певну сутність (предмет), подієві концепти – ментальними уявленнями про вербальні та / або невербальні дії / процеси (ПОДЯКА, ПРОХАННЯ, ВИБАЧЕННЯ), ознакові – ментальними уявленнями про характеристику предметів та дій (ДОБРО, ЗЛО, ВВІЧЛИВІСТЬ) (Шевченко 125–126). Предметні концепти відповідають номінальним, концепти комунікативної поведінки – остенсивним.

Не вдаючись до ретельного аналізу вказаних термінів, беремо за основу концептуальної класифікації іконічності розподіл концептів на номінальні, ознакові, подієві та гештальтні. Відповідно, виокремлюємо номінальну, ознакову, подієву і гештальтну іконічність поетичного тексту.

Процес взаємодії символного й іконічного смислотворення називаємо символно-іконічним семіозисом – створенням смислу мовним знаком, який становить симбіоз символу та ікони. Іконічний семіозис відбувається у комплексі із символічним, тобто іконічно зображується саме той об'єкт, який позначається словесно (експліцитно або імпліцитно). У прикладах мовні засоби, які зображують смисл в іконічний спосіб (ікони), підкреслюємо суцільною лінією, а слова, які позначають цей смисл (символи), виділяємо напівжирним шрифтом.

Номінальна іконічність передбачає активацію в свідомості реципієнта поетичного тексту номінального концепту. У процесі символно-іконічного семіозису мовна одиниця репрезентує предмет або явище.

Яскравим виразником цього типу іконічності є оноματοпоетизми – звуконаслідувальні слова. Використані у поетичному тексті, вони реферують до об'єктів, що пов'язані з певним звуком, активуючи у свідомості реципієнта відповідний концепт, наприклад, концепт ЛОШАТКО: *Біжить лошатко по асфальту. / Цок-цок копитцями, цок-цок* (Костенко 181).

Окрім прямої оноματοпейї, у символно-іконічному семіозисі беруть участь засоби непрямой оноματοпейї – звукопису, які належать до дієвих іконічних засобів глобального виміру, що ілюструє поетичний текст Гільди Дулітл «Oread», активується концепт МОРЕ:

*Whirl up, sea –
whirl your pointed pines,
splash your great pines
on our rocks,
hurl you green over us,
cover us with your pools of fir.* (The Norton Anthology 1231).

Слуховий образ моря виникає завдяки алітерації [r] (рокіт моря) та [p] (хлюпання хвиль), асонансу [ə:] (шум хвиль) та оноματοпоетизму *splash* (хлюп).

Великий іконічний потенціал має такий фоностилістичний прийом, як кругомет, винайдений Андрієм Вознесенським, – складовий повтор, у якому початок одного слова є кінцем іншого. Наприклад, кругомет *шаланды – ландыша* іконічно відтворює шум шаланди: *Шаланда уходит. С шаландой неладно. / Шаланда желаний кричит / в одиночестве. / послушайте зов сумасшедшей шаланды, / шаланды – / шаландышаландышаландыша – / ландыша хочется!* (Вознесенский 138).

Будь-який повтор є ефективним іконічним засобом, але звукові повтори зазвичай створюють образну іконічність, а лексичні й синтаксичні – схемну. Номінальну схемну іконічність у глобальному вимірі ілюструє поетичний текст Лариси Вировець «М'ячик». Із рівномірним рухом м'яча авторка співвідносить природні явища в лютому та свої почуття, передаючи змінність на пряму руху м'яча за допомогою синтаксичного паралелізму:

*Лютий котиться, мов м'ячик
по брудних кавалках криги –
і не клятий, і не м'ятый,
від відлиги до відлиги.
Я ж – від вірша і до вірша,
як від неба і до неба –
і не менше, і не більше:
знов – від тебе і до тебе.* (Вировець 52).

Ознакова іконічність створюється в процесі символно-іконічного семіозису мовною одиницею, яка репрезентує ознаку, характеристику певного референта. Тож відповідний концепт активується разом із концептом-референтом. Наприклад, ознаку довжини вулиці у поетичному тексті Й. Бродського «На Виа Джуліа» передано довжиною тонічного вірша (схемна глобальна іконічність): *С дальнороркостью отпрыска джулий, октавий, ливий / город смотрит тебе вдогонку, точно распутный витязь: / чем длиннее улицы, тем города счастливей* (Бродский 191).

Щодо кругомета, то наразі цей винахід А. Вознесенського розвиває Олександр Кабанов, зображаючи, наприклад, ознаку спіралеподібності, звивистості самогонного апарата, що підсилюється семантикою (*основ – снова*): *тело извилистое, с накипью снов, / как змеевик самогонного аппарата / или основа основ* (Кабанов 33).

Новаторством відзначається лексична іконічність у О. Кабанова: віконну шибку він зображує як запітнілу за допомогою англіцизму *window*: *а бессмертие – нет, не вопрос, / запотевшие windows* (Кабанов 212), або як подвійну – дублюванням відповідної лексеми: *это бьется шершень в тигровой шкуре / о стекло-стекло (угадал – двойное)* (Кабанов 92).

Відсутність рими (білий вірш) у комплексі з лексичним повтором працює на схемну іконічну активацію концепту СВОБОДА у такому тексті Бориса Слуцького (глобальний вимір):

*Не отвечаем за родителей,
зато вольны в учителях.
Вольны усвоить и отвергнуть,
вольны запомнить и забыть.
Оценки те, что нам поставят,
и те, что мы поставим им –
учившим нас и научившим,
от нас зависят и от них.* (Слуцкий 111).

Подієва іконічність має місце, коли в свідомості реципієнта поетичного тексту в процесі символно-іконічного семіозису активується подієвий кон-

цепт – ментальна сутність, що відбиває подію / дію / діяльність. Розрізняємо зображення власне дії – дуративної, закінченої, повторюваної – і стану (як результату дії).

Яскравим прикладом зображення стану є вірш з «Римських елегій» Й. Бродського, де антиевритмія (скупчення приголосних на суміжних межах слів) іконічно передає результат зледеніння: *Север! в огромный айсберг вмерзшее пианино* (Бродский 118).

Дуративними діями, що найчастіше репрезентуються іконічними засобами, є природні явища – дощ, сніг, листопад. У поетичному тексті Л. Костенко «Листопад» падіння листя зображується графічно – переносом морфеми *-пад* у назві на наступний рядок, лексичним повтором, складовим повтором ВО / ОВ, алітерацією Л, асонансом О та відсутністю пунктуаційних знаків, відбиває хаотичність падіння (глобальний вимір):

Листо

пад

*почервоніли яблука-циганки
високе небо проворонив дах
і вогнища мов кинуті цигарки
щоночі дотлівають по садах
сади стоять обдмухані вітрами
листки летять киваючи гідлю
і хто тут я статист цієї драми
зрїбаю їх зрїбаю і палю
вони горять нічого не питають
німим городам руку золотять
минуло літо от і облітають (Костенко 28).*

Звуконаслідування може породжуватися не оноματοпоезизмом, а звичайним словом, але з емпазою – інтонаційним і графічним виділенням: *Фанерні журавлі не полетять у вирій / Хіба що оживуть... але коли, коли? / Над ними ключ летить, і щось у небі квилить: / а ми ж вас, ми ж вас, ми – / а ми вас кли-ка-ли!* (Костенко 35). У комплексі з повтором і анжамбеманом емпаза створює звуковий образ курликання журавлів.

Закінченість дії яскраво зображує апокопа – штучне скорочення слова без втрати його значення: *В будущем цифры рассеют мрак. / Цифры не умира. / Только манит порядок, как / телефонные номера* (Бродский 23); *идешь и не плачешь, не плачешь, не плачешь, не пла...* (Кабанов 370). Поряд із акопопою О. Кабанов застосовує в іконічних цілях і аферезу – опущення початкових звуків слова: «...и Лета – олны едленно есла...» – / *от крыс библиотека не спасла / ни классику, ни местные таланты.* (Кабанов 358). Смісл, який зображено іконічно, виражено в імплікатурі: + > *Крысы погрызли книги.*

У іншому тексті О. Кабанов витончено обіграє оноματοпейну властивість повторюваного скорочення *и др.*, що імітує звук мотора, який намагаються завести: *Ходили друг у друга в двойниках, / впадали в сумасбродство и немилость, / в прокисший сидр, и др., и др. – никак / сожженное такси не заводилось* (Кабанов 309).

А Л. Костенко іконічно передає семантику дієслова *спинятися* розривом вірша: *Спинюся я / і довго буду слухать, / як бродить серпень по землі моїй* (Костенко 229).

Іконічна репрезентація повторюваності (відновлюваності) дії створюється повторами. У наступному фрагменті з поетичного тексту Ліни Костенко це повтор слова *дощі*, морфема *-дощ-* в оказіональному прикметнику та алітерація Щ: *Ти вчора поїхав, ти ж тільки поїхав учора, / а вже мені будень диктує дощі та й дощі. / І де ж мені взяти для дум зрівноважені чола, / для смутків сутулих – непродощими плащі?* (Костенко 72).

Гештальтна іконічність виникає внаслідок створення в процесі символно-іконічного семіозису в свідомості реципієнта поетичного тексту складної сутності – гештальта, що постає як концептуальна система, поєднуючи різні типи концептів, які поступово виокремлюються в процесі пізнання (Болдырев 38).

Концепт-гештальт ХІРОСІМА активується у свідомості читача поетичного тексту Пола Шміда «Hiroshima», із суміжними концептами ЯДЕРНИЙ ВИБУХ, ПОКАРАННЯ, СМЕРТЬ, ЖИТТЯ (ЧАША ЖИТТЯ):

**LIFE IS A CUP UPSIDE DOWN
SENTENCE IS HANGING OVER ME**

Drink it!

COMEDY IS OUT
LIGHT FADES

The END (Ecstatic Occasions 48)

Картину жахливого вибуху в Хіросімі створено контамінацією метафор, алюзією і візуальними образами. Засобами іконічності є, передусім, графічні: абрис тексту нагадує або перевернутий келих (CUP OF LIFE), або ядерний вибух (ХІРОСІМА), напівжирний шрифт відбиває темну хмару, що спричиняє радіоактивні опади, курсивом виділено ніжку ядерного гриба. Номінацію *The END* теж можна вважати іконічним засобом, оскільки вона стоїть наприкінці тексту. П. Шмідт – представник концептуального напряму американської поезії, де візуальний образ є жанротвірною ознакою.

Засоби іконічності набувають вагомості у поетичних текстах з вільними ритмами – у верлібрах, поезії імажизму, концептуальній, конкретній, візуальній поезії, де відсутність вторинних ознак віршування (рими і метрики) компенсується іконічними засобами різних мовних рівнів.

Отже, напруга між умовною природою знаків у мові та іконічною в поезії, про яку писав Ю. М. Лотман, здатна породжувати оригінальні, експресивні, вражаючі поетичні прийоми, підвищуючи художню цінність поетичного тексту, його естетичне, емоційне, асоціативне і смислове навантаження. Це відбувається завдяки символно-іконічному семіозису – взаємодії символного та іконічного смислотворення різнорівневими засобами мови, які презентують у такому разі симбіоз символів та ікон. Ця взаємодія уможлиблює виокремлення чотирьох концептуальних типів іконічності поетичного тексту за критерієм означеного смислу, який підлягає уподібненню, – номінальну, ознакову, подієву і

гештальтну іконічність. Кожний тип створюється у глобальному, локальному та локалізованому вимірі тексту.

Перспективи дослідження полягають у поглибленні аналізу виявлених типів іконічності поетичного тексту на матеріалі різних мов для встановлення їхніх структурно-семантичних, лінгвокогнітивних і дискурсивних характеристик.

Література

1. Белицкая Е. Н. Когнитивная иконичность и динамическая семантика онима. *Universum: Филология и искусствознание*: электрон. научн. журн. 2014. № 6(8). URL: <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/1397>
2. Белехова Л. І. Іконічність в американських поетичних текстах. *Вісник КЛТУ. Серія Філологія*. 2004. Т. 7. № 2. С. 60–65.
3. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика. Тамбов: ТГУ, 2001. 123 с.
4. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2004. Вип. № 635. С. 18–22.
5. Воробйова О. П. Ідея РЕЗОНАНСУ в лінгвістичних дослідженнях. *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя професора М. П. Кочергана*. Київ: Вид. центр КНЛУ. 2006. С. 72–86.
6. Жаботинская С. А. Концепт / домен: матричная и сетевая модели. *Культура народов Причерноморья*. 2009. № 168. Т. 1. С. 254–259.
7. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии: Анализ поэтического текста. Санкт-Петербург: Искусство, 1996. 846 с.
8. Пирс Ч. Начала прагматизма / пер. с англ. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. 352 с.
9. Просяннікова Я. Особливості синтаксичної реалізації принципу іконічності (на матеріалі художніх порівнянь в англійських канадських поетичних текстах). *Південний архів (філологічні науки)*. 2017. Вип. LXVI. С. 149–152.
10. Шевченко І. С. Концептуалізація комунікативного поведіння в дискурсе. *Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка*. Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2017. С. 106–147.
11. Burger H. O., Grimm R. *Evokation und Montage*. Göttingen: Sachse & Pohl, 1961. 204 p.
12. Burke M. Iconicity and literary emotion. *European Journal of English Studies*. 2001. Vol. 5. № 1. P. 31–46.
13. Elleström L. Spatiotemporal aspects of iconicity. *Iconic Investigations*. Vol. 12. Amsterdam: Benjamins, 2013. P. 95–117.
14. Fischer A. What, if anything, is phonological iconicity? *Form Miming Meaning: Iconicity in Language and Literature*. Amsterdam; Benjamins, 1999. P. 123–134.
15. Freeman M. H. Minding: feeling, form, and meaning in the creation of poetic iconicity. *Cognitive poetics: goals, gains, and gaps*. Berlin: De Gruyter, 2009. P. 169–197.
16. Hiraga M. K. *Metaphor and iconicity. A cognitive approach to analyzing texts*. Houndmills & New York: Palgrave Macmillan, 2005. 262 p.
17. Haiman J. The iconicity of grammar: Isomorphism and motivation. *Language*. 1980. Vol. 56(3). P. 515–540.

Список джерел

1. Бродский И. Уралия. Санкт-Петербург: Пушкинский фонд, 2000. 203 с.
2. Вировець Л. Маскувальна сітка. Харків: Контраст, 2019. 80 с.
3. Кабанов А. М. Волхвы в планетарии. Харьков: Фолио, 2014. 542 с.
4. Костенко Л. Річка Геракліта. Київ: Либідь, 2016. 288 с.
5. Слуцкий Б. А. Избранное. (1944–1977). Москва: Худож. лит., 1980. 366 с.
6. *Ecstatic Occasions: 85 Leading Contemporary Poets* / Ed. by D. Lehman. The University of Michigan Press, 1996. 268 p.

7. The Norton Anthology of Modern Poetry: Second Edition / Ed. by Richard Ellmann and Robert O'Clair. N.Y.; L.: W. W. Norton & Company, 1988. 1865 p.

References

1. Belickaja, Evgenija. "Kognitivnaja ikonichnost' i dinamicheskaja semantika onima (Cognitive iconicity and dynamic semantics of an onym)". *Universum: Filologija i iskusstvovedenie: jelektron. nauchn. zhurn. (Universum: Philology and art history: electron. scientific. journal)*. 6(8) (2014). Web. 12 Sep. 2020.
2. Bieliexhova, Larysa. "Ikonichnist v amerykanskykh poetychnykh tekstakh (Iconicity in American poetry texts)". *Visnyk KLU. Serii Filolohiia (Bulletin of Kiev Linguistic University. Series Philology)*. 7 (2) (2004): 60–65. Print.
3. Boldyrev, Nikolaj. *Kognitivnaja semantika*. Tambov: Univ. Press, 2001. Print.
4. Vorobiova, Olha. "Kohnityvna poetyka: zdotuky i perspektyvy (Cognitive poetics: achievements and prospects)". *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina (Bulletin of Kharkiv Vasyl' Karazin National University)*. 635 (2004): 18–22. Print.
5. Vorobiova, Olha. "Ideia REZONANSU v linhvistychnykh doslidzhenniakh (Idea for RESONANCE in linguistic research)". *Mova. Liudyna. Svit. Do 70-richchia profesora M. P. Kocherhana (Language. Human. World. To the 70th anniversary of Professor Mykhailo Kochergan)*. Kyiv: Kyiv Linguistic Univ. Press, 2006. 72–86. Print.
6. Zhabotinskaja, Svetlana. "Koncept / domen: matrichnaja i setevaja modeli (Concept / Domain: Matrix and Network Models)". *Kul'tura narodov Prichernomor'ja (Culture of the peoples of the Black Sea region)*. 168(1) (2009): 254–259. Print.
7. Lotman, Jurij. *O pojetah i poezii: Analiz pojeticheskogo teksta (On poets and poetry: Analysis of the poetic text)*. St-Petersburg: Iskusstvo, 1996. Print.
8. Peirce, Charles Sanders. *Nachala pragmatizma / Perevod s anglijskogo (Issues of Pragmatism / Translation from English)*. St-Petersburg: Aletejja, 2000. Print.
9. Prosiannikova, Yana. "Osoblyvosti syntaksychnoi realizatsii pryntsyphu ikonichnosti (na materialy khudozhnykh porivnian v anhlomovnykh kanadskykh poetychnykh tekstakh) (Peculiarities of syntactic realization of the principle of iconicity (on the material of artistic comparisons in English-language Canadian poetic texts))". *Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky) (Southern Archive (philological sciences))*. LXVI (2017): 149–152. Print.
10. Shevchenko, Irina. "Konceptualizacija kommunikativnogo povedenija v diskurse (Conceptualization of communicative behavior in discourse)". *Kak narisovat' portret pticy: metodologija kognitivno-kommunikativnogo analiza jazyka (How to draw a bird portrait: methodology of cognitive-communicative analysis of language)*. Kharkiv: Vasil' Karazin Univ. Press, 2017. 106–147. Print.
11. Burger, Heinz Otto, and Reinhold Grimm. *Evokation und Montage*. Göttingen: Sachse & Pohl, 1961. Print.
12. Burke, Michael. "Iconicity and literary emotion". *European Journal of English Studies*. 5(1) (2001): 31–46. Print.
13. Elleström, Lars. "Spatiotemporal aspects of iconicity". *Iconic Investigations 12*. Amsterdam: Benjamins, 2013. 95–117. Print.
14. Fischer, Andreas. "What, if anything, is phonological iconicity?". *Form Miming Meaning: Iconicity in Language and Literature*. Amsterdam; Benjamins, 1999. 123–134. Print.
15. Freeman, Margaret. "Minding: feeling, form, and meaning in the creation of poetic iconicity". *Cognitive poetics: goals, gains, and gaps*. Berlin: De Gruyter, 2009. 169–197. Print.
16. Hiraga, Masako K. *Metaphor and iconicity. A cognitive approach to analyzing texts*. Houndmills & New York: Palgrave Macmillan 2005. Print.
17. Haiman, John. "The iconicity of grammar: Isomorphism and motivation". *Language*. 56(3) (1980): 515–540. Print.

List of Sources

1. Brodskij, Iosif. *Uranija (Urania)*. St-Petersburg: Pushkinskij fond, 2000. Print.
2. Vyrovets, Larysa. *Maskovalna sitka (Camouflage net)*. Kharkiv: Kontrast. Print.
3. Kabanov, Aleksandr. *Volhvy v planetarii (Magians in the planetarium)*. Kharkov: Folio, 2014. Print.
4. Kostenko, Lina. *Richka Heraklita (Heraclitus River)*. Kyiv: Lybid, 2016. Print.
5. Sluckij, Boris. *Izbrannoe. (1944–1977) (Favorites. (1944–1977))*. Moskow: Hudozh. lit., 1980. Print.
6. *Ecstatic Occasions: 85 Leading Contemporary Poets* / Ed. by D. Lehman. The University of Michigan Press, 1996. Print.
8. *The Norton Anthology of Modern Poetry: Second Edition* / Ed. by Richard Ellmann and Robert O'Clair. N.Y.; L.: W. W. Norton & Company, 1988. Print.

CONCEPTUAL TYPES OF ICONICITY IN POETIC TEXT

Liliia Bezugla

Department of German Philology and Translation, Vasyl' Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine.

Abstract

Background: The iconicity of poetic text has challenged modern linguistic studies, raising the question of how the iconic function of the poetic text is realized through language means in terms of cognitive poetics.

Purpose: The purpose of the analysis is to determine types of iconicity in poetic text by the criterion of the signified meaning which the language sign mimics.

Results: The conceptual classification of iconicity rests on concept division into nominal, characteristic, event and gestalt ones. Consequently, there is nominal, characteristic, action and gestalt iconicity of poetic text. The relations between symbolic and iconic meaning creation are symbolic iconic semiosis, i. e. the meaning is created through the language sign that in this case presents a symbiosis of symbol and icon. Iconic semiosis goes together with symbolic semiosis, iconically depicting the object, which is denoted verbally (explicitly or implicitly).

Discussion: Through the means of different language levels, symbolic iconic semiosis helps to distinguish four conceptual types of iconicity in poetic text by the criterion of the signified meaning. Each type is created in the global, local and localized dimension of the text. Future research suggests a deeper analysis of iconicity types of the poetic text with the aim to determine their structural, linguistic cognitive and discursive characteristics.

Keywords: concept, iconicity, poetic text, semiosis, typology, mimicry.

Vitae. Liliia Bezugla is Doctor of Philology, Professor, Professor of Department of German Philology and Translation at Vasyl' Karazin Kharkiv National University. Her areas of research interests include linguistic pragmatics, cognitive linguistics, historical linguistics, linguistic poetics, and discourse studies.

Correspondence: liliia.bezugla@karazin.ua

Надійшла до редакції 25 вересня 2020 року.
Рекомендована до друку 15 жовтня 2020 року.